

SAMUEL HOFFMEISTER.

En hittills förbisedd Sergelelev.

Av

THURE NYMAN.

Det är inte något stort namn i den svenska konstens historia, som möter oss på följande rader. Samuel Hoffmeister hör varken till banbrytarna eller fullbordarna, hans verk är varken rikt eller genialiskt, och hans öde är snarast alldagligt, såvitt man kan döma av de fragmentariska upplysningar som stå att få. Men trots allt torde hans namn förtjäna räddas undan glömskan.

Han föddes i Karlshamn den 13 februari 1765, son till härads-hövding Anton Hoffmeister. En — förmodligen äldre — broder, Jochim, ägnade sig åt samma yrke som fadern, vars efterträdare han blev.

Några närmare uppgifter om den blivande konstnärens uppväxt-tid ha inte kunnat påträffas, men av allt att döma fick han en efter dåtida förhållanden vårdad uppfostran. Måhända har han rentav haft den vittre och lärde prosten Andreas Lanærus till lärare. Till honom stod han i alla händelser i personligt förhållande, vilket framgår av en bevarad brevväxling. Kanske var det också från denne han fått impulsen till att söka slå sig fram som artist. Som vi strax skola se, hyste Lanærus höga tankar om sin unge väns förmåga och uppmuntrade honom efter de första framgångarna till nya ansträngningar.

Att Hoffmeister redan tidigt givit prov på sina anlag, kunna vi ta för givet. Knappt sextonårig målade han ett par pastellporträtt

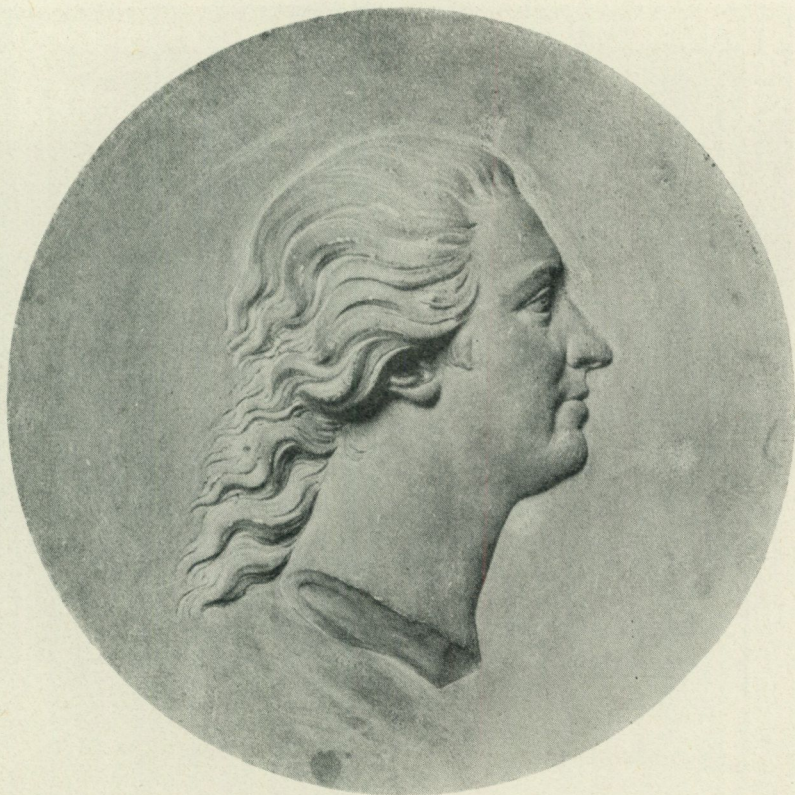

Fig. 1. Okänd herre. Gipsmedaljong signerad »Hoffmeister 1794».
Nordiska museet 92,590.

av lagmannen Frans Cervin och hans fru, som visa hur pass försigkommen han var. Stela och kantiga röja de den ännu oskolade handen, men det är något hederligt och trohjärtat i uppfattningen, som förefaller äkta svenskt.

Några månader efter det han utfört dessa konterfej, som tycks ha varit hans lärlingsprov, begav sig Hoffmeister till Stockholm, och i december 1781 inskrevs han i konstakademiens principskola, där han mycket snart fäste uppmärksamheten på sig. Redan efter ett år fick han sin första belöning, en jetong för visad »flit och mycken disposition». Det skall till och med ha varit frågan om att ge honom den största medaljen, men då han inte tidigare erhållit någon

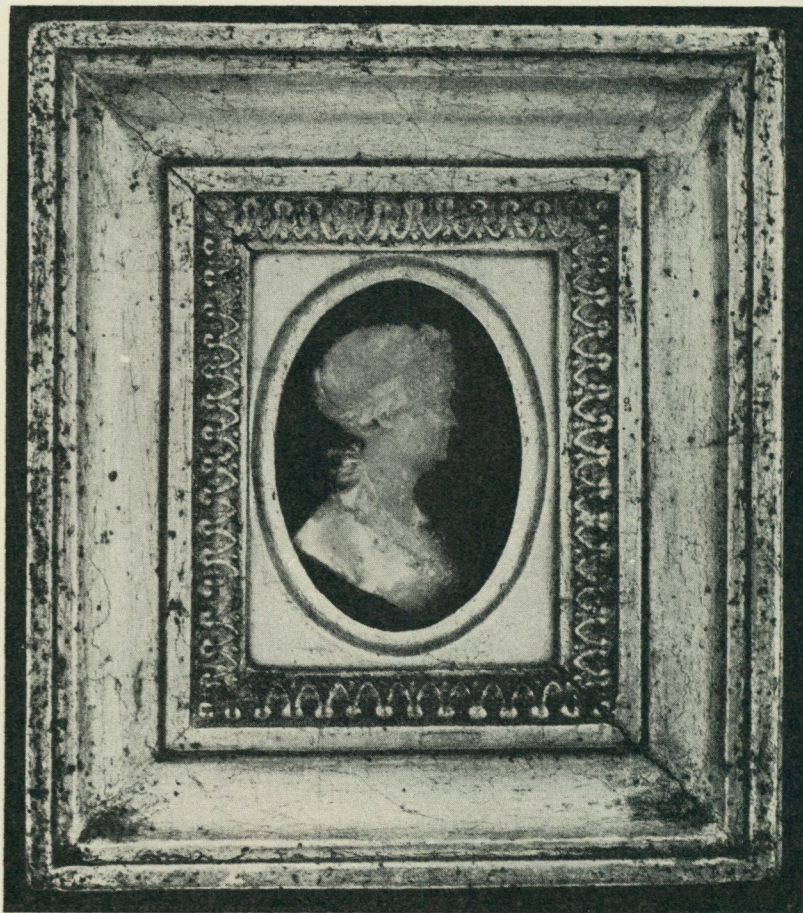

Fig. 2. Okänd dam. Vaxpoussering i gult på blå botten under glas, oval i förgylld, fyrkantig ram. Osignerad. Omkring 1810. Nordiska museet 80,652.

belöning, fick han nöja sig med den mindre, »ty akademien vill gärna att det skall gå i någon ordning», »men jag tycker», skriver Hoffmeister till Lanærus, »att då man förtjänar en stor medalj bör ordning ej äga rum». Han tröstar sig emellertid med att hertig Fredrik Adolf, som särskilt intresserade sig för och gynnade akademien, lagt märke till honom, enligt vad han hört av Tempelman, och inte utan stolthet berättar han om sitt besök hos Sergel några dagar efter prisutdelningen:

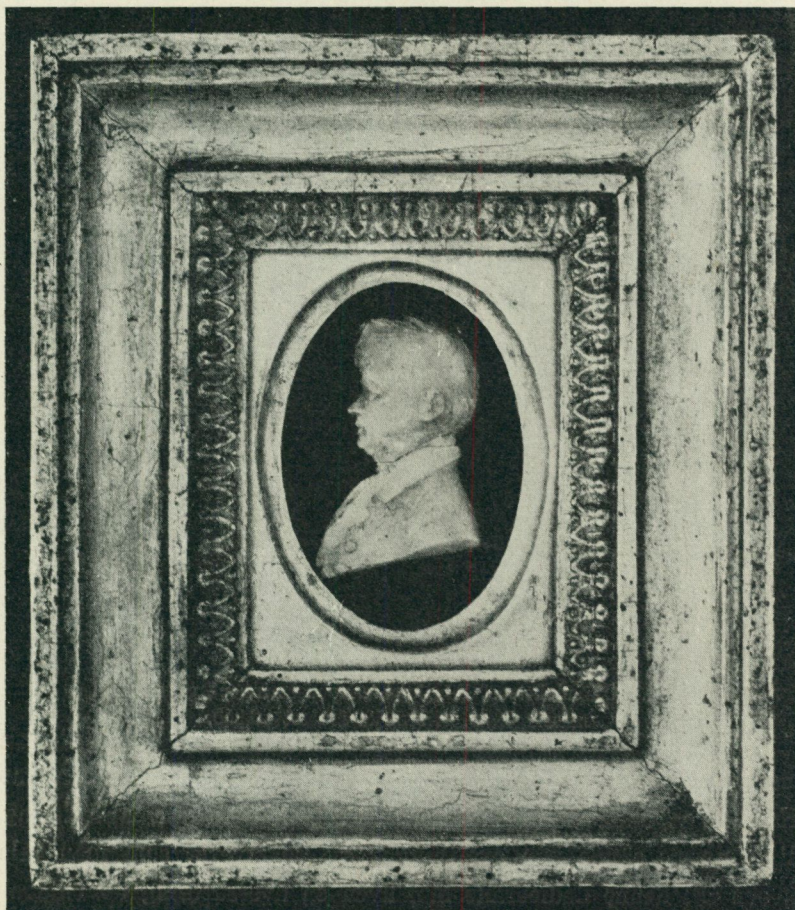

Fig. 3. Okänd herre. Pendang till föregående. Nordiska museet 80,651.

»Jag var häromdagen hos professor Sergel och tackade honom för medaljen och gick då hos honom på verkstaden visst 3:ne timmar. Då jag skulle gå därifrån sade han, att han så ofta glömt att säga mig att jag kunde få gå och rita hos honom på dess atelier. Jag började i går. Nu har jag tillfälle att få rita saker som roga min herre. Dock skall det ske i smyg.»

Det skulle vara frestande att fortsätta citatet av detta brev, där Hoffmeister ger den mångintresserade prostén en del glimtar ur

Fig. 4. Okänd herre. Färglagd vaxpoussering på glas i oval mässingsram. Nordiska museet 80,650.

konstlivet i Stockholm, räknar upp Sergels under arbete varande verk o. s. v., men det faller utanför ramen av dessa anteckningar. Till Lanærus sände han avritningar av konstverk, som man talade om, och till denne dedicerade han även en översättning av en fransk konsthistoria, som han vid denna tid utförde för att öva sig i språket och försåg med porträtt av de förnämsta konstnärerna.

Men dylika arbeten hörde väl mest de lediga stunderna till. Att han inte missbrukat tiden, förstå vi därav att ett andra pris för modellering tillföll honom 1784, och året därpå bar Sergels undervisning frukt i ett första pris. Lanærus hyllade då sin unge vän med följande epigram:

»När kransen möter dig, min vän, på konstens trappa,
Och du vid varje steg uppväcker vänners fröjd,
Hvad bör du vänta då på själva Konstens höjd?
Jo, då skall du få se Europa händren klappa.»

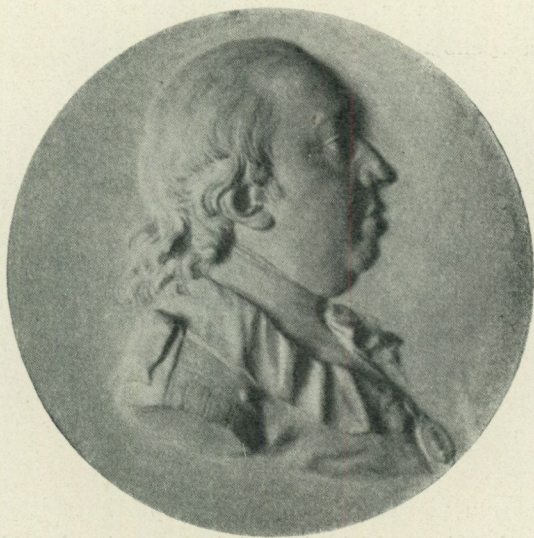

Fig. 5. Peter Fredrik Duwell, 1749—1825. Brukspatron. Gipsmedaljong av S. Hoffmeister. Osignerad. Tillhör konsulinnan Louise Reuter, Karlshamn.

Säkerligen ha dylika tankar svävat också genom den unge konstadeptens eget huvud, men omständigheterna gynnade honom inte, och själv var han inte i besittning av den okuvliga energi, som betvingar dem. I stället för att få resa till Italien och studera antiken, som nu var högsta mod och alla unga konstnärers dröm, torde han tämligen snart ha fått ge sig ut i förvärvsarbetet. Hans egna ekonomiska resurser voro säkerligen alltför små, och bland de styrande fanns knappast något livligare intresse för utbildandet av flera bildhuggare, så länge Sergel befann sig i sin fulla kraft. Man hade ju inga uppgifter ens åt honom, utan han fick ödsla bort sin talang på tvåhundra porträttmedaljonger, som han till större delen utförde utan märkbar entusiasm. Med Gustav III:s död fick den guldålderkonsten upplevat i Sverige under de närmast föregående årtiondena ett brått slut. För skulpturen i synnerhet följde några magra år, och de bildhuggare som sent omsider lyckades skapa sig namn och ställning, Göthe, Byström och Fogelberg, voro både utrustade med

privat förmögenhet och en robust hänsynlöshet, som ingen av de äldre Sergeleleverna tycks ha ägt.

Minst av allt var Hoffmeister någon kraftnatur i stil med de sistnämnda. De sparsamt flytande källorna till kunskap om hans liv ge oss knappast något grepp om hans karaktär, men några bevarade teckningar i ett känsligt och finhyllt manér låta oss ana ett vekt och sensibelt väsen, mera besläktat med rokokons lynne än med den inbrytande nyklassicismens.

I Stockholm torde han ha funnit konkurrensen med Sergel och de andra mer eller mindre habila porträttörerna av facket alltför hård, och det är sannolikt, att han redan i slutet av 1780-talet begivit sig ut i landsorten för att söka sitt uppehälle. Under hela sitt återstående liv tycks han ha fört en ganska ambulerande tillvaro. Då och då dyker han, som vi skola se, på nytt upp i huvudstaden, men riktigt rotfast tyckes han aldrig ha blivit vare sig där eller annorstädes. Än är han på besök hos sin vän Hebbe på Östanå, där han skär ut ett porträtthuvud direkt i en väggplanka, än möta vi honom på bruken i Västmanland, än i hemtrakterna. Åtskilliga av de gipsmedaljonger som ännu finnas i behåll på herrgårdarna i Småland och annorstädes och som nu gå under Sergels namn, torde i själva verket ha Hoffmeister till upphovsman.

Helt och hållet i lärarens stil går också det äldsta kända provet på hans porträttskulptur, en gipsmedaljong av skeppsbyggmästaren Gilbert Sheldon från 1788. Reliefen är hög och utförandet realistiskt. Med sin kraftiga näsa, sin brutala mun och sin fasta blick under buskiga bryn står mannen levande och karaktärsfull för oss.

Friare i förhållande till de Sergelska förebilderna gestaltar Hoffmeister sina porträtt under det följande årtiondet, som är det lyckligaste för hans konst, och varunder flertalet av hans bevarade verk torde ha kommit till. Reliefen blir oftast något lägre, och han förser stundom bilderna med emblem och deviser på latin, såsom i porträttet av Franklin o. a.

Men någon det stora formatets man var inte Hoffmeister. Han kommer bäst till sin rätt i småbilder, där finessen i detaljerna be-

tyder mer än monumentaliteten i uppfattningen. Vackra prov på sin förmåga som »kleinkünstler» har han lämnat i vaxpousseringar och gipsmedaljonger i miniatyrformat av Gustav III. Spridda i ett flertal exemplar visa de också, att publiken uppskattat hans talang.

1796 valdes »k. statybildhuggaren» Hoffmeister till ledamot av konstakademien, och ett par år senare inlämnade han sina receptionsstycken, ett par byster av Pilo och Pasch, som tyvärr numera äro försvunna.

Han tycks nu ha uppehållit sig någon tid i Stockholm, ty då frågan om tillsättande av en professur i teckning var uppe 1800, ställdes Hoffmeister upp som kandidat. Det blev emellertid den säkerligen mindre begåvade men säkert också flitigare och ordentligare Forsslund som fick befattningen, och Hoffmeister fick fortsätta sin ambulatoriska tillvaro, då och då ihågkommen av sin gamle lärare med något uppdrag, som denne inte värdigades utföra.

Så blev han anförtrodd att modellera den lagerbuske som hästen till Gustav II Adolfs staty måste ha under foten för att inte mista balansen.

Annars är det uteslutande som porträttör vi känna Hoffmeister. En gång framträdde han dock med ett arbete av annat slag, en relief som han utställde på akademins exposition 1799.

»Ehuru man inte kan neka at K. Bildhuggaren Herr Hoffmeister äger mycken skicklighet och lyckliga gåfvor för sin konst», skriver en kritiker, »kan man dock göra många erinringar vid hans denna gång upvista Basrelief, föreställande *Tacksamheten afbildad genom en kvinnofigur som strör blommor på en graf*. Icke vet man hur hon sitter, ty så framt man icke förutsätter at hon är fasttimmrad vid sätet, måste hon nödvändigt åka därutföre, då hon knapt räcker up att stöda sig på dess kant. Då Tacksamheten af konstnären föreställes sörjande, torde det och ha varit mera passande, at låta slöjan räcka up öfver nacken som et dok, likväl så at ansigtet varit synligt, än at låta den sluta vid miljan; hvilket f. ö. icke misshagar Granskarer, som är öfvertygad at den nakna naturen alltid förblifver det mest behagliga föremålet för konstnärens härmning.»

Reliefen är försvunnen, och vi sakna sålunda möjlighet att avgöra, om kritikerns stränghet var befogad eller ej. Vår tid frågar ju mera efter uttryckets äkthet än efter naturalistisk riktighet och illusion.

Det blir nu allt svårare att följa Hoffmeisters liv och produktion. Under några år är han alldeles försvunnen. Först 1807 dyker han upp igen, och då tycks han befinna sig i fullständig misär. Han skriver från Stockholm till en vän och ber om ett lån på tolv riksdaler. Han ämnar sätta igång med tillverkning av porslinskopior efter Sergels staty av Gustav III. Varje statyett skall kosta tjugo kronor, han har redan ett tjog beställningar och hoppas på lika många till. Vänner skall få ett exemplar gratis. Om han lyckades förverkliga sin plan är icke bekant, men själva faktum visar, vilken väg han gått.

Ett fåtal porträtt, mestadels teckningar och akvareller i ett torrt och tunt manér, ha bevarats från konstnärens sista år. De ge vid handen, att han mottagit nya impulser. Han ställer figurerna mot ett landskap av romantisk art, som ger tillkänna att nya vindar börjat blåsa. Men hans syn har förlorat sin skärpa, hans hand sin säkerhet. Armodet har blivit hans följeslagare. Sjukdomen kom i dess spår, och den 8 april 1818 avled han i Stockholm, där han några dagar senare begravdes i tysthet på Johannes kyrkogård, ett av de många offer som bragts på konstens altare i detta karga land.

ZUSAMMENFASSUNG.

THURE NYMAN: Samuel Hoffmeister. Ein wenig beachteter Sergel-Schüler.

Um Sergel und die blühende Kunstakademie in Stockholm scharte sich gegen Ende des 18. Jahrhunderts eine Reihe angehender junger Bildhauer, deren Namen nun in den meisten Fällen fast vergessen sind. Einer der vielversprechendsten Schüler in Sergels Atelier war Samuel Hoffmeister, geboren in Karlshamn 1765. Mehrmals mit Preisen der Akademie ausgezeichnet, versuchte er später als Porträtbildhauer hauptsächlich in der Provinz sein Auskommen zu finden. Eine grosse Anzahl Gipsmedaillons in Sergels Stil zeigen seine Abhängigkeit von dem Meister.

Seine weiche und sensible Natur, am meisten dem absterbenden Rokoko verwandt, kommt am besten in seinen Miniaturporträts in Wachs und Gips zum Ausdruck. Gegen Ende seines Lebens gab er die Bildhauerei auf und führte hauptsächlich kleine Porträtbilder in Zeichnung und Aquarell aus, die Einflüsse von der beginnenden Romantik her zeigen.

Im Jahre 1800 war Hoffmeister für die Zeichenprofessur an der Kunstakademie vorgeschlagen worden, wurde aber von dem fleissigen, wenn auch wenig begabten Jonas Forsslund aus dem Felde geschlagen. Hoffmeister dürfte sich bereits zu dieser Zeit in misslichen ökonomischen Umständen befunden haben, später kam er vollständig herunter und starb schliesslich in Armut 1818.
